

MESTNA KNJIŽNICA PIRAN
BIBLIOTECA CIVICA DI PIRANO

Patricija Višnjevec

**IZGRADNJA KNJIŽNIČNE ZBIRKE SPLOŠNE KNJIŽNICE:
NABAVNA POLITIKA MESTNE KNJIŽNICE PIRAN**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Piran, 2018

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana, Patricija Višnjevec, izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: Izgradnja knjižnične zbirke splošne knjižnice: nabavna politika Mestne knjižnice Piran.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelal(a) samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno ali povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabil(a) v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenije.

Podpis avtorja(ice):

V Piranu, dne 15. oktobra 2018

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Patricija VIŠNJEVEC

Naslov pisne naloge: Izgradnja knjižnične zbirke splošne knjižnice: nabavna politika Mestne knjižnice Piran

Kraj: Piran

Leto: 2018

Št. strani: 21

Št. slik: 0

Št. preglednic: 2

Št. prilog: 0

Št. strani prilog: 0

Št referenc: 10

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Piran

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Ivan Marković

UDK: 027.022:025.2(497.4 Piran)

Ključne besede: splošne knjižnice, nabavna politika, knjižnične zbirke

Izvleček:

Knjižnica uresničuje svoje poslanstvo predvsem prek knjižnične zbirke in le kvalitetna knjižnična zbirka, ki odseva potrebe okolja ter lokalnega prebivalstva, je lahko temelj za uspešno in dobro poslovanje knjižnice. Vse knjižnice delujejo v hitro spreminjajočem se okolju, z vse bolj zahtevnimi uporabniki, zato se morajo prilagajati tako družbenim kot tehnološkim spremembam, posledično morajo spremljati, dopolnjevati in posodabljati tudi svoje strateške in izvedbene dokumente.

V nalogi je predstavljena nabavna politika Mestne knjižnice Piran preko analize dokumenta o nabavni politiki obravnavane knjižnice. Analiza dokumenta se osredotoča na njegovo usklajenost s teoretičnimi ugotovitvami in na njegovo aktualnost. Ugotovljeno je bilo, da obstoječi dokument sicer predstavlja osnovni okvir nabavne politike, vendar je za ustrezno sprejemanje odločitev o izboru knjižničnega gradiva v praksi premalo natančen in pomanjkljiv v bistvenih elementih. Odgovornim osebam za nabavo, dokument, ki ne vsebuje osnovnih meril in kriterijev izbora knjižničnega gradiva, ne more pomagati pri odločitvah. Prav tako dokument ni privlačno oblikovan niti zanimiv za uporabnike, saj v njem ne pridobijo informacij o vsebini knjižnične zbirke. Izsledki raziskave bodo lahko uporabljeni v nadaljnjih postopkih izgradnje in upravljanja s knjižnično zbirko Mestne knjižnice Piran ter bodo služili kot podlaga za posodobitev in dopolnitev obstoječega dokumenta o nabavni politiki.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA TER RAZISKOVALNA METODOLOGIJA	4
2 NABAVNA POLITIKA SPLOŠNE KNJIŽNICE	5
2.1 PRAVNA PODLAGA IN OPREDELITEV POJMA	5
3 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI	8
3.1 ELEMENTI DOKUMENTA O NABAVNI POLITIKI	9
4 NABAVNA POLITIKA MESTNE KNJIŽNICE PIRAN	10
4.1 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI MESTNE KNJIŽNICE PIRAN	10
4.1.1 Oblika dokumenta o nabavni politiki	11
4.1.2 Vsebina dokumenta o nabavni politiki	11
4.1.3 Sporočilnost dokumenta o nabavni politiki	15
4.2 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI MESTNE KNJIŽNICE PIRAN TER STROKOVNA PRIPOROČILA IN STANDARDI ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE	16
5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	18
6 VIRI IN LITERATURA	21

KAZALO PREGLEDNIC

Tabela 1: Vsebina dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran	-
11 -	
Tabela 2: Kazalci upravljanja knjižnične zbirke v dokumentu o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran	-
17 -	

1 UVOD

Poslanstvo splošne knjižnice je večplastno: knjižnica je izobraževalno, informacijsko in kulturno središče ter socialno stičišče. V okviru poslanstva opravlja pomembno izobraževalno in socialno funkcijo (podpira formalno, neformalno in vseživljenjsko učenje); omogoča kakovostno preživljanje prostega časa, hkrati pa deluje kot informacijsko središče (posreduje in omogoča dostop do različnih informacijskih virov). Knjižnica uresničuje svoje poslanstvo predvsem prek knjižnične zbirke in le kvalitetna knjižnična zbirka, ki odseva potrebe okolja ter lokalnega prebivalstva, je lahko temelj za uspešno in dobro poslovanje knjižnice.

Kvaliteta knjižnične zbirke je odvisna od njenega ustreznega načrtovanja, oblikovanja in upravljanja. V skladu s strokovnimi priporočili in standardi je oblikovana glede na potrebe prebivalcev lokalne skupnosti in dostopne vire informacij, pri čemer se proaktivno odziva na potrebe in interese v lokalni skupnosti. Njena proaktivna drža se kaže v tem, da splošna knjižnica ugotavlja, analizira in predvideva potrebe prebivalcev na območju, na katerem posluje, pri čemer svoj program načrtuje v dialogu z lokalno skupnostjo in njenimi prebivalci glede na potrebe okolja ter razpoložljive zmožnosti knjižnice.

Vse knjižnice delujejo v hitro spreminjajočem se okolju, z vse bolj zahtevnimi uporabniki, zato se morajo prilagajati tako družbenim kot tehnološkim spremembam. V skladu s spremembami morajo prilagajati tudi gradivo v knjižnični zbirki, pri čemer se ne ozirajo zgolj na trenutne potrebe, temveč skušajo zgraditi zbirko, ki dolgoročno ustreza poslanstvu in namenu posamezne knjižnice. Odločitev o tem, kako bo določena knjižnica izgrajevala knjižnično zbirko, usmerja njena nabavna politika, ki naj bi bila, v skladu s strokovnimi priporočili, zapisana v dokumentu nabavne politike. Le-tega naj bi imele splošne knjižnice, ki delujejo v javnem interesu, tudi javno objavljenega.

Aktivno odzivanje splošnih knjižnic na izzive spreminjajočega se okolja se kaže tudi skozi prilagajanje nabavne politike, s katero se postavlja knjižnična zbirka in jo je potrebno redno spremljati ter stalno obnavljati in posodabljati. Vse to je med drugim tudi posledica vedno večje rasti obsega informacijskih virov in drugega gradiva, spreminjajočih se zahtev uporabnikov in žal tudi zmanjševanja finančnih virov. Glede na spremembe, ki se dogajajo na področju upravljanja knjižnične zbirke oziroma politike nabavne politike, je posledično potrebno redno

spremljati, dopolnjevati in prilagajati potrebam uporabnikov, zahtevam lokalnega okolja in tehnološkim spremembam tudi dokument o nabavni politiki knjižnice.

V nalogi bo predstavljena nabavna politika Mestne knjižnice Piran preko analize dokumenta o nabavni politiki obravnavane knjižnice. Analiza dokumenta se bo osredotočila na njegovo usklajenost s teoretičnimi ugotovitvami in na aktualnost zajetih podatkov. Izsledki raziskave bodo lahko uporabljeni v nadaljnjih postopkih izgradnje in upravljanja s knjižnično zbirko Mestne knjižnice Piran ter bodo služili kot podlaga za posodobitev in dopolnitev obstoječega dokumenta o nabavni politiki.

Mestna knjižnica Piran je osrednja splošna knjižnica za območje Občine Piran in izvaja knjižnično dejavnost kot javno službo od leta 1956. Je polnopravna članica knjižničnega informacijskega sistema Slovenije (COBISS) in zagotavlja dostop do svoje zbirke in storitev tudi drugim uporabnikom v Sloveniji. Kot knjižnica na dvojezičnem območju v skladu z zakonom izvaja tudi naloge oziroma poseben program za uporabnike italijanske narodne skupnosti.

Sredstva za izvajanje programa knjižnica prejema na podlagi finančno ovrednotenih letnih programov in projektov iz proračuna ustanoviteljice Občine Piran, iz državnega proračuna s prijavo na razpisane pozive Ministrstva za kulturo, iz prispevkov uporabnikov (članarine, zamudnine ipd.), iz donatorskih sredstev ter z izvajanjem tržnih dejavnosti.

Knjižnica pokriva območje z približno 17.600 prebivalci ter posluje v dveh enotah: v Piranu, Župančičeva 4, in v Luciji, Obala 116. Obe enoti imata za uporabnike enake prostorske pogoje: na približno enaki površini se nahajajo mladinski oddelek, oddelek za odrasle, čitalnica in domoznanski oddelek, prav tako imata enoti enak čas odprtosti – 50 ur tedensko. Mestna knjižnica Piran upravlja tudi s spominsko hišo Cirila Kosmača v Portorožu, Stara cesta 28, kjer se občasno odvijajo organizirane skupinske dejavnosti za otroke in prireditve za odrasle. Dostopnost do knjižničnega gradiva se v sodelovanju z Osrednjo knjižnico Srečka Vilharja Koper zagotavlja tudi s potujočo knjižnico v petih naseljih v občini.

Knjižnica nudi članom in drugim uporabnikom vse osnovne knjižnične storitve, ki jih predpisuje uredba o osnovnih storitvah, izvaja pa tudi številne dejavnosti s področja razvijanja bralne kulture in informacijskega opismenjevanja za različne ciljne skupine uporabnikov. Za najmlajše potekajo vsak teden ure pravljic, enkrat mesečno v italijanskem jeziku, v sodelovanju

z lokalnimi vrtci se izvajajo bibliopedagoške urice. Osnovnošolci sodelujejo v projektih Rastem s knjigo, Mega kviz in v bralnem tekmovanju Berimo z Rovko Črkolovko. Podobne aktivnosti se izvajajo za srednješolce, v okviru projekta Rastem s knjigo se jim podrobneje predstavi tudi e-vire. Odrasli se vključujejo v projekt Primorci beremo, zanje potekajo literarni večeri, predstavitev knjig, domoznanske prireditve (Srečanja v Piranu), razstave, potopisni večeri.

Mestna knjižnica Piran ima sprejete vse temeljne strateške in izvedbene dokumente za poslovanje knjižnice. Strateški načrt je potrjen za obdobje 2014–2019, v njem so zastavljeni cilji za štiri strateška področja:

- optimalna organizacija knjižnične mreže,
- izboljšave obstoječih in oblikovanje novih storitev,
- znanja za delovanje v prihodnosti,
- potenciali in sinergije sodelovanja v lokalnem, regionalnem nacionalnem in mednarodnem okolju.

Knjižnica je leta 2014 sprejela Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran, ki bo podrobneje predstavljen v praktičnem delu naloge. V okviru prijave na neposredni poziv za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah se pripravi letni načrt nakupa knjižničnega gradiva za posamezno koledarsko leto. Ministrstvo za kulturo vsako leto na podlagi neposrednega poziva sofinancira tudi program dejavnosti splošne knjižnice za pripadnike narodne skupnosti, v okviru slednjega se pripravi letni program dejavnosti na tem področju. Prav tako se na letni ravni sprejemata Letno poročilo ter Letni načrt dela. Poslovanje z uporabniki ureja Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja Mestne knjižnice Piran (2016) in je uporabnikom v celoti dostopen v fizični obliki v knjižničnih prostorih ter na spletni strani knjižnice v Katalogu informacij javnega značaja.

Po stanju na dan 31. 12. 2017 obsega knjižnična zbirka Mestne knjižnice Piran 76.439 enot gradiva, od tega 69.229 enot knjižnega gradiva in 7210 enot neknjižnega gradiva. S številom enot knjižnica dosega standard 4,28 enot gradiva na prebivalca (Letno poročilo Mestne knjižnice Piran za leto 2017, 2018). Knjižnica pridobiva gradivo z nakupom in darom, nekaj gradiva pa pridobi tudi z digitalizacijo gradiva (predvsem domoznansko gradivo). Knjižnica ima oblikovane zbirke gradiva po namembnosti (otroci, odrasli), po vrstah (knjižno, neknjižno), po vsebini (strokovno, leposlovno), ima tudi čitalniško in domoznansko zbirko gradiva.

1.1 NAMEN IN CILJI RAZISKOVANJA TER RAZISKOVALNA METODOLOGIJA

Namen naloge je kratek vpogled v teoretično področje nabavne politike splošnih knjižnic, predstavitev pravne podlage in problematike najpogosteje uporabljenih terminoloških izrazov ter razmerja med njimi.

Na podlagi teoretičnih ugotovitev bo opravljena analiza obstoječega dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran. Preučevani bodo oblika, vsebina ter sporočilnost dokumenta za zaposlene in uporabnike. Cilj naloge je pridobitev relevantnih ugotovitev, ki bodo uporabljene v nadaljnjih postopkih izgradnje in upravljanja s knjižnično zbirko ter bodo služile kot podlaga za posodobitev in dopolnitev dokumenta o nabavni politiki.

Uporabljena je kvalitativna raziskovalna metodologija dela, in sicer deskriptivna metoda s študijo primera. Na podlagi konkretnega primera dokumenta o nabavni politiki je opravljena njegova vsebinska analiza s primerjavo teoretičnih ugotovitev.

Različni tipi knjižnic imajo različna poslanstva in posledično se razlikuje tudi njihova nabavna politika. Vodilo naloge je bilo zanimanje za nabavno politiko v točno določenem tipu knjižnice, in sicer v splošni knjižnici, konkretno je bil obravnavan primer Mestne knjižnice Piran. Raziskovalna vprašanja so se osredotočila na ozko področje oziroma točno določen segment nabavne politike:

- Ali je dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran aktualen?
Domnevamo, da obravnavani dokument ni aktualen. Slednje sloni predvsem na ugotovitvi, da je bil dokument sprejet leta 2014 in v tem obdobju ni bil deležen nikakršnih posodobitev.
- Ali je dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran vsebinsko in oblikovno skladen s priporočili, ki jih navaja strokovna literatura?
Glede na obseg dokumenta in njegovo splošno vsebino predpostavljamo, da bo le deloma ustrezal priporočilom, ki jih obravnava strokovna literatura.
- Ali dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran ustreza Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028?
Predpostavljamo, da glede na datum nastanka in njegovo splošno vsebino dokument ne ustreza na novo sprejetim Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028.

2 NABAVNA POLITIKA SPLOŠNE KNJIŽNICE

V skladu s strokovnimi priporočili in standardi se načrtovanje in upravljanje knjižnične zbirke izvaja glede na potrebe prebivalcev lokalne skupnosti in dostopne vire informacij, pri čemer se knjižnica proaktivno odziva na potrebe in interese v lokalni skupnosti. Odločitev o tem, kako bo določena knjižnica izgrajevala knjižnično zbirko, usmerja nabavna politika oziroma – v kolikor ima knjižnica sprejetega – dokument nabavne politike. Južnič (2011) pravi, da je bilo v preteklosti področje oziroma tematika nabavne politike splošnih knjižnic nekoliko zanemarjena in slabo raziskana, vendar se je to v zadnjem desetletju spremenilo, predvsem z izdajo strokovne monografske publikacije avtorice Rampih Nabavna politika v splošnih knjižnicah (2010), le-tej je nato sledilo istoimensko magistrsko delo avtorice Hlača – Nabavna politika v splošnih knjižnicah (2012). Prav delo Rampihove (2010) zelo obširno in celovito predstavlja obravnavano tematiko, s ciljem opredelitve nabavne politike, posebno pozornost pa namenja dokumentu o nabavni politiki knjižnic s predstavitvijo postopka sprejemanja in elementov, ki ga sestavljajo.

2.1 PRAVNA PODLAGA IN OPREDELITEV POJMA

Zakon o knjižničarstvu (2001) v 6. členu jasno določa namen knjižnic, pri čemer izpostavlja knjižnično zbirko, s tem, ko pravi, da knjižnica v skladu s strokovnimi načeli organizira zbirko knjižničnega gradiva in virov informacij z namenom zagotavljati posameznikom in skupinam dostopnost in uporabo: lastnega gradiva in z njim povezanih informacij, medknjižnične izposoje ter zunanjih dostopnih informacijskih virov. Poleg navedenega pa zakon podaja tudi definicijo knjižničnega gradiva (3. člen), ki zajema objavljene tiskane, zvočne, slikovne, elektronske ali kako drugače tehnično izdelane zapise, ki jih zbirajo in javnosti posredujejo knjižnice ter so namenjeni za potrebe kulture, izobraževanja, raziskovanja in informiranja. Knjižnično gradivo so tudi rokopisi in drugo neobjavljeno gradivo (tipkopisi, elektronski zapisi in podobno), namenjeno potrebam iz prejšnjega odstavka. O dvomu, ali gre za knjižnično gradivo, odloča pristojni minister. Podrobnejše opredelitve, tako glede poslovanja same knjižnice kot tudi glede izgradnje knjižnične zbirke, so navedene v Pravilniku o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe (2003). Slednji določa minimalne pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe za vse vrste knjižnic, ki jih morajo knjižnice trajno izpolnjevati. Pravilnik v posebnem poglavju z naslovom Splošne knjižnice med drugim določa obseg, sestavo in razmerja knjižničnega gradiva, letni prirast ter postavitev gradiva, kar

nedvomno sodi v kontekst izgradnje knjižnične zbirke in nabavne politike, vendar zaradi obsežnosti in natančnosti, pa tudi vprašanja aktualnosti določil, na tem mestu ne bo povzeto.

Poleg navedenega zakona in pravilnika je v marcu 2018 Nacionalni svet za knjižnično dejavnost sprejel Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice za obdobje 2018-2028 (v nadaljevanju: strokovna priporočila). Strokovna priporočila med drugim posvečajo pozornost tudi področju načrtovanja knjižničnih politik ter še natančneje knjižnični politiki upravljanja knjižnične zbirke, kjer natančno opredelijo možne kazalce ter načine uresničevanja, pri čemer zelo konkretno opišejo priporočila in standarde za številne parametre knjižnične zbirke. Slednji postavljajo pod vprašaj aktualnost nekaterih določb (oziroma števil) predhodno omenjenega pravilnika, saj prinašajo nov, sodobnejši pogled na knjižnično politiko upravljanja knjižnične zbirke:

»Knjižnica ima oblikovano politiko upravljanja knjižnične zbirke glede na potrebe prebivalcev lokalne skupnosti in dostopne vire informacij. Knjižnična zbirka vsebuje različne vrste gradiva, namenjena je vsem starostnim obdobjem, proaktivno se odziva na potrebe in interese v lokalni skupnosti ter odraža raznolikost lokalne skupnosti (jezikovno, kulturno itn.). Knjižnično gradivo uravnoteženo predstavlja različna vrednotna stališča in poglede na svet. Izbor gradiva je strokovna odločitev, ki temelji na ustreznih virih, presoji, znanju in izkušnjah.« (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018-2028), 2018, str. 18)

V skladu s strokovnimi priporočili mora imeti splošna knjižnica objavljen dokument o knjižnični politiki upravljanja s knjižnično zbirko ter mora redno spremljati potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti, redno vrednotiti knjižnično zbirko ter na podlagi ugotovitev oblikovati prioritete za dolgoročni načrt izgradnje zbirke.

Na tem mestu se lahko izpostavi problematika uporabljenih terminoloških izrazov ter razmerja med njimi, saj strokovna priporočila navajajo, da mora imeti knjižnica Dokument o knjižnični politiki upravljanja knjižnične zbirke, medtem ko se je v nekaterih strokovnih krogih pa tudi v praksi uveljavil izraz Dokument o nabavni politiki knjižnice. Kodrič-Dačić (2007) v enem izmed prvih znanstvenih člankov, ki se na Slovenskem ukvarjajo z izgradnjo knjižničnih zbirk, navaja, da »z izrazom *upravljanje z zbirkami* (angl. collection management) označujemo še širši krog dejavnosti, ki poleg že opisanih dejavnosti vključuje tudi organizacijo in vzdrževanje knjižničnih zbirk«, medtem ko je »*nabavna politika* (angl. acquisition policy) skupek načelnih

izhodišč in konkretnih navodil o tem, po kakšnih vsebinskih in formalnih kriterijih knjižnica dopolnjuje svoje fonde ter na kakšen način ta cilj dosega.« (Kodrič-Dačić, 2007, str. 93). Podobno opredeljuje upravljanje knjižnične zbirke Rampihova (2010), ki pravi, da je termin *upravljanje knjižnične zbirke* najširši, saj ga razumemo kot proces, v katerem se opravlja vodenje, organiziranje, načrtovanje nabavne politike in nadzor nad njenim uresničevanjem (Rampih, 2010, str. 20). V nadaljevanju je *nabavna politika* obravnavana kot zapisana izjava o sistematičnem načrtovanju in izvajanju izgradnje knjižnične zbirke v daljšem časovnem obdobju, ki obsega:

- definiranje poslanstva, ciljev in prioritetenih nalog knjižnice,
- namen knjižnične zbirke,
- analizo notranjega in zunanjega okolja knjižnice,
- financiranja knjižnične zbirke (zakonske podlage in strokovna priporočila),
- odgovornosti za izgradnjo knjižnične zbirke,
- izbor knjižničnega gradiva (z vsemi specifikami: vrste, oblike knjižničnega gradiva, jezikovne omejitve, vključevanje dvojnic ipd.),
- nabavo knjižničnega gradiva,
- vključevanje darov v zbirko,
- izločanje in odpis knjižničnega gradiva,
- zaščito knjižnične zbirke,
- vrednotenje knjižnične zbirke,
- revidiranje dokumenta o nabavni politiki. (Rampih, 2010, str. 18-19)

Podobno razmerje med terminoma *nabavna politika* in *upravljanje knjižnične zbirke* je moč zaslediti tudi v tuji literaturi. Tako Clayton in Gorman (2007 cv: Rampih, 2010) nabavno politiko opredeljujeta kot izjavo o sistematičnem upravljanju knjižnične zbirke v daljšem časovnem obdobju z namenom uresničevanja specifičnih ciljev institucije, medtem ko je upravljanje knjižnične zbirke (collection management) sistematično in zajema načrtovanje, zgradbo, rast, vrednotenje in uporabo knjižničnih zbirk v daljšem časovnem obdobju, kot način uresničevanja ciljev knjižnice, ter na ta način predstavlja vsekakor širši pojem kot zgolj nabavna politika.

V skladu z navedenimi ugotovitvami o strokovni uporabi in razmerju med terminoma *nabavna politika* in *upravljanje knjižnične zbirke* se zastavi vprašanje, ali nova strokovna priporočila predvidevajo razširitev obstoječih dokumentov o nabavni politiki, ki so jih splošne knjižnice

sprejemale v preteklih letih. Strokovna priporočila pri možnih kazalcih politike upravljanja knjižnične zbirke predvidevajo objavo Dokumenta s knjižnično politiko upravljanja knjižnične zbirke in ne zgolj Dokumenta nabavne politike knjižnice. Kako se bodo splošne knjižnice na to odzvale oziroma ali bodo razširile dokumente nabavne politike, se bo pokazalo v praksi, ko bodo posamezne splošne knjižnice sprejele odločitev o posodobitvi le-teh.

3 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI

Dokument o nabavni politiki izhaja iz strateških dokumentov in nabavne politike posamezne knjižnice. Javno objavljen dokument o nabavni politiki je kot tak pripomoček za zaposlene pri izgradnji knjižnične zbirke, hkrati pa predstavlja vez z lokalnim okoljem, saj uporabnikom pove, kaj lahko od zbirke pričakujejo. Glede na različna poslanstva in vloge imajo knjižnice oblikovane zelo različne dokumente o nabavni politiki, tako po vsebini in natančnosti kot po obsegu. Posamezni dokumenti odražajo predvsem potrebe lokalnega okolja (prebivalstva) ter na podlagi ovrednotenja obstoječe knjižnične zbirke oblikujejo prioritete pri izgradnji le-te.

Pri oblikovanju dokumenta nabavne politike je splošnim knjižnicam v veliko pomoč strokovna monografija Rampihove (2010), saj je zasnovana kot strokovni vodič za pripravo dokumenta. Vodi nas preko desetih korakov oziroma aktivnosti knjižnice, ki so osnova za pripravo dokumenta o nabavni politiki knjižnice:

1. Vzpostavitev sporazuma o načrtovanju nabavne politike knjižnice
2. Opredelitev poslanstva knjižnice
3. Opredelitev vizije knjižnice
4. Analiza notranjega okolja
5. Analiza zunanjega okolja
6. Analiza strateških vprašanj
7. Oblikovanje dokumenta o nabavni politiki knjižnice
8. in 9. Uresničevanje strateških odločitev iz dokumenta o nabavni politiki
10. Pregled, popraviljanje in dopolnjevanje dokumenta o nabavni politiki

Vsi ti koraki zahtevajo veliko časa in medsebojnega sodelovanja posameznikov, ki sodelujejo pri nastanku dokumenta. Kljub temu pa se strokovnjaki strinjajo, da mora knjižnica imeti zapisan vsaj minimalni načrt nabavne politike. S pisnim dokumentom knjižnica prepreči, da bi nabavna politika »bila vodena na podlagi posameznih dogodkov in navdušenih posameznikov

ali naključnega nabora virov, ki morda ne podpirajo poslanstva knjižnice.« (Biblarz, Tarin, Vickery in Bakker, 2001, str. 2).

Dokument o nabavni politiki knjižnice »postavlja standarde za temeljene aktivnosti, ki so povezane s knjižnično zbirko, kot so: izbor, odpis, darovi, dostopnost knjižničnega gradiva, vrednotenje knjižnične zbirke ...« (Rampih, 2010, str. 117) in je neke vrste usmerjevalni dokument, ki zaposlenim pomaga pri izgradnji in vzdrževanju knjižnične zbirke.

3.1 Elementi dokumenta o nabavni politiki

Rampihova (2010) natančno in zelo obširno prouči elemente dokumenta o nabavni politiki. Primerja navedbe različnih tujih strokovnjakov in avtorjev, ki so v literaturi pogosto navajani. Kot osnovo upošteva ugotovitve Claytona in Gormana (2007 cv: Rampih 2010) ter jih primerja z ugotovitvami drugih strokovnjakov: Evans in Zarnosky Saponaro, Futas; Hoffman in Wood; Baker in Wallace. Ugotavlja, da je vsem strokovnjakom skupno, da obravnavajo priporočila, kako napisati dokument o nabavni politiki ter katere vsebine naj obsega. »Iz njihovih zapisov izhaja, da vsaka knjižnica potrebuje pisni dokument o nabavni politiki, ki naj bi prispeval k doslednosti pri rasti, razvoju in vzdrževanju knjižnične zbirke, namenjen pa je tako notranji kot zunanji javnosti.« (Rampih, 2010, str. 53)

Elementi, ki jih strokovnjaki obravnavajo, so tesno povezani in se navezujejo drug na drugega, knjižnice pa se same odločijo za nabor elementov, ki jih bodo upoštevale v dokumentu o nabavni politiki. Hlača (2012) v svojem magistrskem delu predstavi strukturo oblikovanja dokumenta o nabavni politiki na podlagi komponent, ki jih obravnavata Hoffman in Wood (2005 cv: Hlača 2012). Na podlagi njunih kriterijev dokument o nabavni politiki knjižnice vsebuje namen dokumenta, okolje knjižnice, odgovornost za nabavno politiko, poslanstvo in cilje knjižnice, ciljne skupine knjižnice, proračun in financiranje knjižnične zbirke, evalvacijska merila, oblike knjižničnega gradiva, vladne publikacije, specifične vire informacij; posebne zbirke knjižničnega gradiva, delitev virov, storitve, pripomočke pri izbiri gradiva, avtorske pravice, intelektualno svobodo, metode pridobivanja gradiva, darove in zamenjave, vzdrževanje knjižnične zbirke, izločanje/odpis knjižničnega gradiva, vrednotenje knjižnične zbirke, pregled dokumenta nabavne politike, definicije in slovarje, bibliografije ter dodatke. (Hoffman in Wood, 2005 cv: Hlača, 2012)

Rampihova (2010) na podlagi primerjalne analize različnih tujih strokovnjakov kot ključne elemente dokumenta knjižnične politike za slovenske splošne knjižnice izpostavi in podrobno opredeli naslednje:

- Poslanstvo knjižnice
- Namen upravljanja knjižnične zbirke
- Analiza okolja knjižnice
- Dostop do knjižničnega gradiva
- Zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke
- Financiranje nakupa knjižničnega gradiva
- Dobavitelji knjižničnega gradiva in vrednotenje njihovih storitev
- Izbor knjižničnega gradiva
- Posebne zbirke
- Omejitve v knjižnični zbirki
- Sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov
- Vrednotenje knjižnične zbirke
- Odpis in izločanje
- Zaščita knjižničnega gradiva
- Pritožbe
- Pregled, popravljanje in dopolnjevanje dokumenta

Vsaka knjižnica se sama odloči, katere elemente bo vnesla v dokument nabavne politike, v kakšnem obsegu bodo obravnavani, katere elemente bo poudarila. Najpogosteje ima ključen vpliv na izbor analiza lokalnega okolja oziroma uporabniki knjižničnih storitev in obstoječe stanje knjižnične zbirke.

4 NABAVNA POLITIKA MESTNE KNJIŽNICE PIRAN

4.1 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI MESTNE KNJIŽNICE PIRAN

Mestna knjižnica Piran ima veljaven in objavljen Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran (v nadaljevanju: dokument). V nadaljevanju predstavljamo analizo dokumenta, ki se nanaša na njegovo obliko, vsebino ter sporočilnost za zaposlene in uporabnike.

4.1.1 Oblika dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran

Dokument je sprejela Komisija za nabavo, nabavno politiko in vprašanja izgradnje knjižnične zbirke (v nadaljevanju: Komisija) in je datiran z 18. 11. 2014. Obsega 6 strani formata A4. Strani niso številčene, prav tako ne vsebuje naslovne strani, niti kazala. Napisan je gostobesedno brez številčenja poglavij, le-ta so zgolj barvno poudarjena (odebeljena). Oblikovan je neprivlačno. Kljub temu da dokument ni preveč obsežen, je odsotnost številčenja poglavij, strani in kazala moteča, saj naredi dokument nepregleden. Poleg tega od bralca zahteva, da pregleda celoten dokument, preden najde željeno vsebino.

4.1.2 Vsebina dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran

V okviru analize vsebine bomo preverili njeno ustreznost glede na priporočila, ki smo jih predstavili v prvem delu naloge oziroma glede na skladnost s ključnimi elementi dokumenta nabavne politike. Zaradi večje preglednosti bodo podatki predstavljeni v Tabeli 1, ki je vsebinsko oblikovana na osnovi taksativno naštetih 16 elementov (zapisanih v prvi koloni), ki jih kot ključne elemente dokumenta o nabavni politiki knjižnice obravnava avtorica Rampih (2010). V desni koloni so navajamo podatke iz obravnavanega Dokumenta o nabavni politiki, v kolikor posameznega elementa dokument ne vsebuje, je označeno z znakom /. Na tem mestu je potrebno poudariti, da je naloga ozko usmerjena in se osredotoča zgolj na prisotnost navedenih elementov v dokumentu, kar posledično ne pomeni odsotnosti določenih elementov v dejanskem procesu nabave gradiva.

Tabela 1: Vsebina dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran

Priporočeni elementi (Rampih, 2010)	Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran
Poslanstvo knjižnice	<ul style="list-style-type: none">- splošna knjižnica za območje Občine Piran- kontinuirano zagotavlja enak dostop do vseh vrst zapisanega znanja, informacij in kulturnega sporočila vseh oblik poustvarjalne umetnosti najširšemu krogu uporabnikov na svojem območju- v obliki kakovostnih knjižničnih storitev in dejavnosti izkazuje knjižnica spoštljiv odnos do nacionalne kulturne dediščine, intelektualne ustvarjalnosti lastnega in drugih narodov ter prispeva k materialnemu in duhovnemu razvoju svojega okolja
Namen upravljanja knjižnične zbirke	<ul style="list-style-type: none">- razvoj optimalne knjižnične zbirke za kakovostno ponudbo knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov uporabnikom

	<p>knjižnice za izobraževanje, informacije, razvedrilo in osebni razvoj</p> <ul style="list-style-type: none"> - izhodišče za načrtovanje in izvajanje letnega nakupa knjižničnega gradiva - namenjen je: <ul style="list-style-type: none"> • strokovnemu osebju knjižnice, ki v okviru svojih nalog pridobiva in izloča knjižnično gradivo • uporabnikom knjižnice in zainteresirani javnosti, ki lahko s predlogi za nabavo sooblikujejo nabavno politiko knjižnice, • dobaviteljem knjig in drugega knjižničnega gradiva ter informacijskih virov
Analiza okolja knjižnice	/
Dostop do knjižničnega gradiva	<ul style="list-style-type: none"> - dve enoti knjižnice: v Piranu in v Luciji - način dostopanja ureja Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja - uporabniki si lahko izposojajo, vračajo in rezervirajo knjižnično gradivo v obeh enotah knjižnice - dostop do lokalnega in vzajemnega knjižničnega računalniškega kataloga v obeh enotah - vasi – izposoja gradiva s pomočjo potujoče knjižnice Osrednje knjižnice Srečka Vilharja iz Kopra, s katero knjižnica sklepa letno pogodbo
Zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke	<ul style="list-style-type: none"> - obseg 73816 enot gradiva – 4,16 enot gradiva na prebivalca območja.* (op. podatki za l. 2013) - zgodovina / - vsebina /
Financiranje nakupa knjižničnega gradiva,	/ (op. le taksativno naštetih financerji: Občina Piran, Ministrstvo za kulturo, knjižnica)
Dobavitelji knjižničnega gradiva in vrednotenje njihovih storitev	/
Izbor knjižničnega gradiva	<ul style="list-style-type: none"> - merilo aktualnosti in kvalitativna merila <ul style="list-style-type: none"> • razmerje v nakupu v korist zahtevnejšega in kakovostnega leposlovja • knjižnica bo praviloma kupovala novo založniško produkcijo, starejše gradivo pa le za potrebe posebnih zbirk, npr. domoznanske zbirke, in v primeru, ko želi nadomestiti iztrošeno oziroma odpisano gradivo, ki pa je še vedno aktualno, ali pa odpraviti pomanjkljivosti v nakupu preteklih let - v skladu z nacionalnim programom za kulturo bo knjižnica nakupovala najmanj 20 % naslovov publikacij v javnem interesu z aktualnega seznama subvencioniranih publikacij, katerih izdajo finančno podpre Javna agencija za knjigo - v dokumentu je obširno in natančno opredeljeno ravnanje z darovi - sestava Komisije za nabavo, nabavno politiko in vprašanja izgradnje knjižnične zbirke ter zadolžitve posameznega člana
Posebne zbirke	- knjižnica deluje na narodnostno mešanem območju in izvaja poseben program dejavnosti za uporabnike, ki pripadajo

	italijanski narodni skupnosti; v ta namen oblikuje zbirko gradiva v italijanskem jeziku, ki jo dopolnjuje z letnim nakupom gradiva v italijanskem jeziku - knjižnica kupuje gradivo tudi v drugih jezikih za zadovoljevanje potreb uporabnikov drugih jezikovnih oziroma etničnih skupnosti, ki živijo na njenem območju
Omejitev v knjižnični zbirki	/
Sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov	/
Vrednotenje knjižnične zbirke	/
Odpis in izločanje	/ (op. le splošna navedba: Izločanje in odpis knjižničnega gradiva potekata v skladu s predpisi, internimi akti, pravili in navodili, ki določajo postopke ravnanja pri odpisovanju gradiva. S kontinuiranim izločanjem in odpisom gradiva knjižnica vzdržuje zahtevano aktualnost knjižnične zbirke splošne knjižnice.)
Zaščita knjižničnega gradiva	/
Pritožbe	- pripombe in predloge ter vsa vprašanja glede nabavne politike knjižnice lahko zainteresirani uporabniki in javnost pisno naslovijo na Komisijo za nabavo, nabavno politiko in vprašanja izgradnje knjižnične zbirke pri Mestni knjižnici Piran
Pregled, popraviljanje in dopolnjevanje dokumenta	/

Pri analizi vsebine dokumenta je iz Tabele 1 že na prvi pogled razvidno, da v dokumentu manjka velika večina priporočenih elementov. Dokument ne zajema analize okolja knjižnice, ne opredeljuje financiranja nakupa knjižničnega gradiva ter dobaviteljev knjižničnega gradiva in vrednotenje njihovih storitev. Prav tako so izpuščeni elementi: omejitev v knjižnični zbirki, sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov, vrednotenje knjižnične zbirke, odpis in izločanje, zaščita knjižničnega gradiva, pregled, popraviljanje in dopolnjevanje dokumenta.

Zelo pomanjkljivo je opisan element zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke, saj je naveden le star podatek o obsegu knjižnične zbirke oziroma številu enot gradiva v letu 2013, pri čemer ni posebej opredeljeno, na katero vrsto gradiva se podatek nanaša. Vsebinska in obseg knjižnične zbirke pa sta, kot opozarja Rampihova (2010) elementa, ki sta za ocenjevanje kakovosti in učinkovitosti knjižnične zbirke med najpomembnejšimi.

Prav tako so zelo pomanjkljivo predstavljeni podatki o izboru knjižničnega gradiva. Predvsem manjkajo ključni elementi oziroma kriteriji za izbor gradiva, tako za splošni izbor kot tudi za

izbor glede na vrsto uporabnikov ter izbor po vrsti in obliki gradiva. Zgolj navedba, da bo knjižnica vztrajala pri merilu aktualnosti in pri kvalitativnih merilih, s kratkim teoretičnim opisom le-teh, ne zadostuje. Manjkajo tudi usmeritve glede dvojnic in upoštevanja kriterija zahtevnosti publikacij. Dokument navaja sestavo Komisije za nabavo, nabavno politiko in vprašanja izgradnje knjižnične zbirke ter zadolžitve posameznega člana komisije. V okviru elementa izbor knjižničnega gradiva so primerno obravnavani darovi, opisano je, na kakšen način knjižnica sprejema darove, da si knjižnica zadržuje pravico odločitve o umestitvi v zbirko, navedena je vsebina izjave darovalca ter kako knjižnica obravnava darove, prejete po pošti, ter dragocene darove.

Element posebne zbirke vključuje samo navedbo, da knjižnica deluje na narodnostno mešanem območju in izvaja poseben program dejavnosti za uporabnike, ki pripadajo italijanski narodni skupnosti. V ta namen oblikuje zbirko gradiva v italijanskem jeziku, ki jo dopolnjuje z letnim nakupom gradiva v italijanskem jeziku. Manjka navedba kriterijev, na podlagi katerih se določa, kaj in katero knjižnično gradivo bo knjižnica uvrščala v posebno zbirko. Prav tako ni v tem poglavju omenjena posebna domoznanska zbirka, ki je po stanju na dan 31. 12. 2017 obsegala 3144 naslovov in 5390 enot knjižničnega gradiva, pri čemer je njen povprečni letni prirast približno 200 naslovov. V tem sklopu dokument navaja podatek, da knjižnica kupuje gradivo tudi v drugih jezikih za zadovoljevanje potreb uporabnikov drugih jezikovnih oziroma etničnih skupnosti, ki živijo na njenem območju, vendar knjižnica nima oblikovane posebne zbirke za tovrstno gradivo.

Dokument na primeren način obravnava element dostopa do knjižničnega gradiva, navedene so enote, kjer je možna izposoja oziroma fizični dostop do, možnost dostopa do knjižnične zbirke preko medoddelčne izposoje ter izposoja v oddaljenih krajih s pomočjo potujoče knjižnice oziroma bibliobusa Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper. Omenjeno je, da imata obe enoti knjižnice dostop do lokalnega in vzajemnega knjižničnega računalniškega kataloga. Tudi v okviru tega elementa dokument potrebuje dopolnitve, saj ne omenja oddaljenega oddaljenega dostopa do elektronskih informacijskih virov ter, možnosti dostopa do elektronskih virov in spletnih servisov (npr. Biblosa) prek spletne strani knjižnice. Na tem mestu bi bilo smotno omeniti tudi dobro delujočo medknjižnično izposajo, ki poteka med slovenskimi splošnimi knjižnicami.

Dokument vključuje tudi navodila za ravnanje v primeru pritožb uporabnikov, in sicer predvideva, da pripombe in predloge ter vsa vprašanja glede nabavne politike knjižnice zainteresirani uporabniki in javnost pisno naslovijo na Komisijo za nabavo, nabavno politiko in vprašanja izgradnje knjižnične zbirke pri Mestni knjižnici Piran.

Poslanstvo knjižnice je v uvodnem delu dokumenta kratko opisano z navedbo, da splošna knjižnica deluje na območju Občine Piran, kontinuirano zagotavlja enak dostop do vseh vrst zapisanega znanja, informacij in kulturnega sporočila vseh oblik poustvarjalne umetnosti najširšemu krogu uporabnikov na svojem območju. Z doslednim izvajanjem te naloge v obliki kakovostnih knjižničnih storitev in dejavnosti izkazuje knjižnica spoštljiv odnos do nacionalne kulturne dediščine, intelektualne ustvarjalnosti lastnega in drugih narodov ter prispeva k materialnemu in duhovnemu razvoju svojega okolja.

Element »namen dokumenta« je ustrezno opisan v posebnem poglavju. Izpostavljeno je, da je namen dokumenta razvoj optimalne knjižnične zbirke za kakovostno ponudbo knjižničnega gradiva in drugih informacijskih virov uporabnikom knjižnice za izobraževanje, informacije, razvedrilo in osebnostni razvoj. Navaja tudi, da dokument predstavlja izhodišče za načrtovanje in izvajanje letnega nakupa knjižničnega gradiva in je namenjen strokovnemu osebju knjižnice, ki v okviru svojih nalog pridobiva in izloča knjižnično gradivo, uporabnikom knjižnice in zainteresirani javnosti, ki lahko s predlogi za nabavo sooblikujejo nabavno politiko knjižnice, pa tudi dobaviteljem knjig in drugega knjižničnega gradiva ter informacijskih virov. Vendar glede na ugotovitve ob analizi dokumenta, slednji ne ustreza popolnoma svojemu namenu, za katerega naj bi bil oblikovan in sprejet.

4.1.3 Sporočilnost dokumenta o nabavni politiki

Obstoječi dokument o nabavni politiki knjižnice predstavlja osnovni okvir, vendar je za ustrezno sprejemanje odločitev o izboru knjižničnega gradiva v praksi premalo natančen in pomanjkljiv v bistvenih elementih. Odgovornim osebam za nabavo, dokument, ki ne vsebuje osnovnih meril in kriterijev izbora knjižničnega gradiva, ne more pomagati pri odločitvah. Prav tako dokument ni privlačno oblikovan niti zanimiv za uporabnike, saj v njem ne pridobijo informacij o vsebini knjižnične zbirke, prav tako jih ne nagovarja niti ne spodbuja k sodelovanju pri oblikovanju knjižnične zbirke.

4.2 DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI MESTNE KNJIŽNICE PIRAN TER STROKOVNA PRIPOROČILA IN STANDARDI ZA SPLOŠNE KNJIŽNICE

Kot je bilo že nakazano v teoretičnem delu naloge, Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018) velevajo, da ima knjižnica objavljen dokument o knjižnični politiki upravljanja s knjižnično zbirko. Upravljanje s knjižnično zbirko zajema širše področje, kot je zgolj nabavna politika knjižnice, strokovna priporočila postavljajo naslednji okvir:

»Knjižnična politika upravljanja knjižnične zbirke vključuje načela intelektualne svobode, potrebe uporabnikov, poslanstvo in zgodovino knjižnične zbirke, strukturo knjižnične zbirke, odgovornost za izbor knjižničnega gradiva, kriterije izbora gradiva in omejitve pri izboru, vključno s kriteriji za izbor darov in ravnanje z njimi, kriterije za posebne zbirke in izbor prosto dostopnih elektronskih informacijskih virov, vire za izbor gradiva, dobavitelje gradiva, kriterije za odpis gradiva, dostopnost gradiva, načine zagotavljanja gradiva med organizacijskimi enotami v mreži knjižnice in v povezavi z drugimi knjižnicami (nakupni konzorciji, medknjižnična izposoja itn.), postopke nabave in bibliografske obdelave, zaščite in vrednotenja knjižnične zbirke, kontrolne postopke ter revizijo politike upravljanja knjižnične zbirke.« (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028), 2018, str. 17)

Zgoraj navedena področja oziroma kazalci so konkretizirani z načini uresničevanja, ki so zapisani v obliki številnih natančnih ter konkretnih priporočil za knjižnico. Dokument s knjižnično politiko upravljanja knjižnične zbirke mora zaobjeti vsa področja, še posebej pa je dokument naveden oziroma izpostavljen v štirih izmed osemindvajsetih alinej:

- »Dokument vsebuje dolgoročni načrt izgradnje knjižnične zbirke, ki upošteva prioritete strateškega načrta.
- Dokument vsebuje letni načrt izgradnje knjižnične zbirke.
- Knjižnica redno dopolnjuje knjižnično zbirko glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Kriteriji za izbor knjižničnega gradiva so lahko ugled avtorja, urednika ali založnika, pozitivne ocene, interes prebivalcev, ocenjene potrebe v lokalni skupnosti, raven zahtevnosti vsebine, novost vsebine, zastopanost posameznega vsebinskega področja v zbirki, ciljna javnost, ki jo publikacija nagovarja, logičnost predstavitve posamezne teme, estetska vrednost, fizične značilnosti (format, vezava) gradiva, ujemanje z obstoječo knjižnično zbirko ter cena. Priporočena letna stopnja prirasta knjig in brošur je vsaj 250 enot na 1000 prebivalcev.

- Knjižnica redno izvaja odpis knjižničnega gradiva glede na kriterije, določene v dokumentu politike izgradnje knjižnične zbirke. Vsako enoto gradiva v obdobju petih let preveri, ali se jo ohrani v zbirki, zamenja, ali odpiše. Odpisuje zastarelo, vsebinsko neustrezno, poškodovano, obrabljeno in neuporabljeno gradivo. Priporočena letna stopnja odpisa je od 5 do 10 % celotne zbirke.«

(Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028), 2018, str. 17–19)

Že iz kratkega povzetka strokovnih priporočil za področje politike upravljanja knjižnične zbirke, v primerjavi z opravljeno vsebinsko analizo dokumenta o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran v predhodnem poglavju naloge, je moč razbrati, da slednji ne zadostuje osnovnim kriterijem. To je nazorneje prikazano v Tabeli 2, kjer so povzeti kazalci upravljanja ter štiri izpostavljene alinee načina uresničevanja politike in prikaz prisotnosti slednjih v obravnavanem dokumentu, pri čemer znak + pomeni, da dokument kazalec vključuje, znak – pa, da kazalec v dokument ni vključen.

Tabela 2: Kazalci upravljanja knjižnične zbirke v dokumentu o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran

Kazalci upravljanja/načini uresničevanja (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2018)	Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran
Poslanstvo in zgodovina knjižnične zbirke	+/-
Struktura knjižnične zbirke	-
Odgovornost za izbor knjižničnega gradiva	+/-
Kriteriji izbora gradiva in omejitve pri izboru, vključno s kriteriji za izbor darov in ravnanje z njimi	-
Kriteriji za posebne zbirke in izbor prosto dostopnih elektronskih informacijskih virov	-
Viri za izbor gradiva	-
Dobavitelji gradiva	-
Kriteriji za odpis gradiva	-
Dostopnost gradiva	+
Načini zagotavljanja gradiva med organizacijskimi enotami v mreži knjižnice in v povezavi z drugimi knjižnicami (nakupni konzorciji, medknjižnična izposoja itn.)	+/-
Postopki nabave in bibliografske obdelave	-
Zaščita in vrednotenja knjižnične zbirke	-
Kontrolni postopki	-
Revizija politike upravljanja knjižnične zbirke	-
Dolgoročni načrt izgradnje knjižnične zbirke	-
Letni načrt izgradnje knjižnične zbirke	-

Iz Tabele 2 razberemo, da Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran ne ustreza Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028 (2018), saj vključuje le en kazalec upravljanja, trem kazalcem pa zadosti le deloma. Strokovna priporočila že v uvodnem delu izpostavljajo proaktivno naravnost slovenskih splošnih knjižnic, pri čemer naj knjižnice politiko upravljanja s knjižnično zbirko gradijo na ugotovitvah vrednotenja zbirke, vključno s potrebami prebivalcev, ter na tej podlagi oblikujejo prioritete pri izgradnji knjižničnih zbirk. Obstoječi dokument bo potrebno uskladiti in dopolniti na praktično vseh področjih, predvsem pa se njegova največja pomanjkljivost kaže v odsotnosti analize okolja ter neizvajanju ugotavljanja potreb uporabnikov. V načinih uresničevanja politike upravljanja knjižnične zbirke je priporočeno, da knjižnica redno ugotavlja potrebe prebivalcev v lokalni skupnosti v obdobju treh let, v ta namen izvaja raziskave in ima vzpostavljene ustrezne metode posvetovanja s prebivalci ter redno ugotavlja interese uporabnikov. Kot ena izmed bistvenih značilnosti dobre knjižnične politike je izpostavljena proaktivna vloga, ki jo knjižnica med drugim uresničuje z rednim spremljanjem potreb prebivalcev v lokalni skupnosti, z rednim vrednotenjem knjižnične zbirke ter na podlagi ugotovitev oblikuje prioritete za dolgoročni načrt izgradnje zbirk.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

Osnova delovanja splošne knjižnice je zagotovitev primerne in ustrezne knjižnične zbirke, čemur mora slediti nabavna politika, ki je zapisana v dokumentu o nabavni politiki posamezne knjižnice. Slovenske splošne knjižnice se med seboj razlikujejo po velikosti, predvsem pa glede na okolje, v katerem delujejo. Prav poznavanje lokalnega okolja je ključno za učinkovito in uspešno izvajanje knjižnične dejavnosti, na katerem temeljijo strateški dokumenti in nabavna politika knjižnice. Posledično se raznolikost odraža tudi na področju dokumentov o nabavni politiki posameznih splošnih knjižnic, tako po obsegu kot po vsebini. Bistveno pa je, da so se splošne knjižnice pripravljene prilagoditi spremembam v okolju in družbi, zato je odločilnega pomena, da svoje dokumente o nabavni politiki redno spremljajo, po potrebi dopolnjujejo in prilagajajo.

Prvo raziskovalno vprašanje se je nanašalo na aktualnost dokumenta o nabavni politiki. Mestna knjižnica Piran ima veljaven dokument o nabavni politiki, ki je bil sprejet leta 2014 in do danes ni bil ne spremenjen ne posodobljen. Ob vsebinski analizi dokumenta je bilo ugotovljeno, da ne vsebuje analize okolja, katere podatki bi lahko vplivali na aktualnost dokumenta, vendar pa

vebuje podatke o knjižničnem gradivu iz leta 2013. Na podlagi navedenega lahko prvo predpostavko, da dokument ni aktualen, potrdimo. Podrobnejša vsebinska analiza bo pokazala, kolikšen del dokumenta bo lahko služil kot podlaga za posodobitev in dopolnitev obstoječega dokumenta o nabavni politiki. Vsekakor pa bo potrebno vključiti opredelitev o tem, kdo, zakaj in kako spremlja, pregleduje, popravlja in dopolnjuje dokument ter na ta način zagotavlja njegovo aktualnost.

Ob preverjanju drugega raziskovalnega vprašanja, ali je dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran vsebinsko in oblikovno skladen s priporočili, ki jih navaja strokovna literatura, se je oblikovala domneva, da bo, glede na obseg dokumenta in njegovo splošno vsebino, le deloma ustrezal priporočilom, ki jih obravnava strokovna literatura. Domneva se je izkazala kot delno pravilna, saj je oblikovno dokument neustrezen, glede vsebine pa ustreza strokovnim priporočilom v zelo majhnem obsegu.

Obstoječi dokument nabavne politike Mestne knjižnice Piran je oblikovan neprivlačno in ni pregleden, saj nima oštevilčenih strani ne poglavij in je brez kazala. Posledično mora bralec pregledati celoten dokument, preden najde želeno vsebino. Kot tak ne ustreza strokovnim standardom in ga bo potrebno preoblikovati ter dopolniti.

Analiza vsebine dokumenta je temeljila na elementih, ki jih obravnava Rampihova (2010) v eni izmed pomembnejših strokovnih del za nabavno politiko v slovenskih splošnih knjižnicah. Dokument vsebuje le šest od šestnajstih obravnavanih elementov, teh šest je ravno tako potrebno dopolniti. Poudariti je treba, da se vse ugotovitve nanašajo zgolj na prisotnost navedenih elementov v dokumentu, kar posledično ne pomeni odsotnosti določenih elementov v dejanskem procesu nabave gradiva. Manjkajoči elementi, ki jih dokument o nabavni politiki ne vsebuje, so naslednji: analiza okolja knjižnice, financiranje nakupa knjižničnega gradiva, dobavitelji knjižničnega gradiva in vrednotenje njihovih storitev, omejitve v knjižnični zbirki, sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov, vrednotenje knjižnične zbirke, odpis in izločanje, zaščita knjižničnega gradiva, pregled, popravljanje in dopolnjevanje dokumenta. Pomanjkljivo so opredeljeni tudi elementi zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke, izbor knjižničnega gradiva, posebne zbirke, dostop do knjižničnega gradiva, ki jih je potrebno posodobiti in ustrezno dopolniti v skladu z ugotovitvami, obravnavanimi v praktičnem delu naloge.

Pri tretjem raziskovalnem vprašanju, ali dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran ustreza Strokovnim priporočilom in standardom za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028,(2018) se je predpostavljalo, da slednji ne ustreza. Domneva se je izkazala kot pravilna. Strokovna priporočila namreč širijo področja, ki naj bi jih obravnavali aktualni dokumenti o nabavnih politikah knjižnic s tem, ko govorijo o Dokumentu o knjižnični politiki upravljanja knjižnične zbirke. Dokument Mestne knjižnice Piran zajema le en kazalec upravljanja s knjižnično zbirko, trem kazalcem pa zadosti le deloma. Obstoječi dokument bo potrebno uskladiti in dopolniti na praktično vseh področjih, predvsem pa se njegova največja pomanjkljivost kaže v odsotnosti analize okolja ter v neizvajanju ugotavljanja potreb uporabnikov. Kot ena izmed bistvenih značilnosti dobre knjižnične politike je v strokovnih priporočilih izpostavljena proaktivna vloga knjižnice, ki jo med drugim uresničuje z rednim spremljanjem potreb prebivalcev v lokalni skupnosti, rednim vrednotenjem knjižnične zbirke ter na podlagi ugotovitev oblikuje prioritete za dolgoročni načrt izgradnje zbirke.

Na podlagi navedenega ugotavljamo, da obstoječi dokument sicer predstavlja osnovni okvir nabavne politike knjižnice, vendar je za ustrezno sprejemanje odločitev o izboru knjižničnega gradiva v praksi premalo natančen in pomanjkljiv v bistvenih elementih. Odgovornim osebam za nabavo dokument, ki ne vsebuje osnovnih meril in kriterijev izbora knjižničnega gradiva, ne more pomagati pri odločitvah. Prav tako dokument ni privlačno oblikovan niti zanimiv za uporabnike, saj v njem ne pridobijo informacij o vsebini knjižnične zbirke. Ključna naloga, ki jo mora Mestna knjižnica Piran opraviti za kakovosten, uporaben in učinkovit dokument o nabavni politiki, je poglobljena analiza lokalnega okolja, na kateri bodo temeljile usmeritve nabavne politike oziroma knjižnična politika upravljanja knjižnične zbirke.

Za pripravo dobrega dokumenta o nabavni politiki je potrebnih veliko podatkov, dela in časa. Sodelujoči morajo dobro poznati tako zbirko kot okolje, v katerem knjižnica deluje, ter njune prednosti in slabosti. Kot je bilo že večkrat omenjeno, je za učinkovito upravljanje s knjižnično zbirko potrebno nenehno prilagajanje spremembam, poiskati je treba odgovore na tehnološke novosti, prilagoditi se je potrebno spreminjajočim se financiranjem in različnim potrebam uporabnikov ter lokalne skupnosti. Če se želi knjižnica na vse te spremembe hitro odzvati, mora poskrbeti, da je vrednotenje knjižnične zbirke dovolj pogosto, prav tako je potrebno dovolj pogosto posodabljati dokument o nabavni politiki. Knjižnica mora biti proaktivna, odzivati se mora na nove okoliščine v družbi in okolju, v katerem deluje, ter vselej delovati v koraku s časom.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Biblarz, D., Tarin, M.-J., Vickery, J. in Bakker, T. (2001). *Guidelines for a collection development policy using the conspectus model*. International Federation of Library Associations and Institutions, Section on Acquisition and Collection Development. Pridobljeno 26. 3. 2018 s spletne strani: <https://www.ifla.org/files/assets/acquisition-collection-development/publications/gcdp-en.pdf>
- Dokument o nabavni politiki Mestne knjižnice Piran*. (2014). Piran: Mestna knjižnica Piran
- Hlača, P. (2012). *Nabavna politika v splošnih knjižnicah*. Magistrska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Pridobljeno 28. 5. 2018 s spletne strani: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?lang=slv&id=7220>
- Južnič, P. (2011). S. Rampih: Nabavna politika v splošnih knjižnicah. *Knjižnica*, 55(2-3), 259–262.
- Kodrič-Dačić, E. (2007). Uvod v izgradnjo knjižničnih zbirk. *Knjižnica*, 51(1), 89–112.
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list RS*, št. 73/03, 70/08, 80/12.
- Pravilnik o splošnih pogojih poslovanja Mestne knjižnice Piran*. (2016). Piran: Mestna knjižnica Piran
- Rampih, S. (2010). *Nabavna politika v splošnih knjižnicah*. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. (2018). Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost.
- Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list RS*, št. 87/01 in 95/15.